

ΜΕΛΕΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ: ΑΙΤΙΟ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Αίτιο

Το αίτιο στη λατινική, όπως και στα αρχαία ελληνικά, διακρίνεται σε:

- αναγκαστικό
- τελικό και
- ποιητικό

Αναγκαστικό αίτιο:

εκφράζει την αιτία και διακρίνεται σε εξωτερικό και εσωτερικό.

α. Εξωτερικό αναγκαστικό αίτιο: πρόκειται για το αίτιο που εντοπίζεται σε εξωτερικές καταστάσεις ή συνθήκες. Εκφράζεται εμπρόθετα με:

- **ob, per, propter + αιτιατική:**

π.χ. **Propter servi scelus et audaciam, tanto dolore est adfectus Aesopus [...].** (28) = Εξαιτίας της ελεεινής πράξης και του θράσους του δούλου, τόσο έχει οργιστεί ο Αίσωπος [...].

- **de, ex + αφαιρετική:**

π.χ. **Magnus timor exercitum occupavit ex vocibus Gallorum.** (17) = Μεγάλος φόβος κατέλαβε το στράτευμα εξαιτίας των διαδόσεων των Γαλατών.

Εκφράζεται απρόθετα με:

- **απλή αφαιρετική:**

π.χ. **Puella, longā morā standi fessa, rogavit materteram [...].** (38) = Η κοπέλα, κουρασμένη από την πολλή ορθοστασία, ζήτησε από τη θεία της [...].

β. Εσωτερικό αναγκαστικό αίτιο: όταν το αίτιο είναι εσωτερικό, δηλαδή εκφράζει ψυχική αντίδραση (dolore-από πόνο, timore-από φόβο, spe-από ελπίδα, pudore-από ντροπή, laetitiā-από χαρά), συχνά συνοδεύεται από μετοχή παθητικού παρακειμένου που σημαίνει «παρακινημένος, σπρωγμένος-adductus, permotus, incensus» και εκφράζεται με:

- **απλή αφαιρετική:**

π.χ. **Adulescens, [...] cupiditate pugnandi permotus, in certamen ruit.** (31) = Ο νεαρός, [...] παρακινημένος από την επιθυμία για μάχη, όρμησε στον αγώνα.

- εδώ ανήκουν και οι στερεότυπες φράσεις **iussu, iniussu, rogatu + γενική προσώπου:**

π.χ. **Nasica sensit illam domini iussu id dixisse.** (24) = Ο Νασικός κατάλαβε ότι εκείνη το είπε αυτό κατά διαταγή του αφεντικού της.

Σημείωση: Το αναγκαστικό αίτιο μπορεί να εκφραστεί και με άλλες μορφές, όπως δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση, αιτιολογική μετοχή, απλή γενική ή αιτιατική πτώση, επίρρημα (ανατρέξτε και στο κεφάλαιο των αιτιολογικών προτάσεων του ψηφιακού βοηθήματος).

Τελικό αίτιο:

εκφράζει τον σκοπό μιας ενέργειας και εκφέρεται:

- με δευτερεύουσα τελική πρόταση

π.χ. Cum ad eum magnum pondus auri attulissent [...], **ut eo uteretur.** (36) = Όταν του προσέφεραν μεγάλο βάρος χρυσού [...], για να το χρησιμοποιήσει.

- με δευτερεύουσα αναφορική-τελική πρόταση

π.χ. Cum ad eum magnum pondus auri attulissent [...], **qui eo uteretur.** = Όταν του προσέφεραν μεγάλο βάρος χρυσού [...], για να το χρησιμοποιήσει.

- με εμπρόθετο προσδιορισμό: **causā, gratiā + γενική του**

γερουνδίου¹ (συνήθως έχουμε αναστροφή πρόθεσης)

π.χ. **Dimicandi causā** venīmus. = Ήρθαμε για να αγωνιστούμε.

- με εμπρόθετο προσδιορισμό: **ad, in + αιτιατική του γερουνδίου**²

π.χ. Quam multas imagines fortissimorum virorum- non solum **ad intuendum**, verum etiam **ad imitandum**- scriptores et Graeci et Latini nobis reliquerunt. = Πόσο πολλές εικόνες γενναιότατων ανδρών- όχι μόνο για να τις ατενίζουμε αλλά και για να τις μιμούμαστε - κληροδότησαν σε εμάς οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι συγγραφείς.

^{1, 2} Τα εμπρόθετα γερούνδια, αν συντάσσονται με αιτιατική πτώση, μετατρέπονται υποχρεωτικά σε εμπρόθετο γερουνδιακό (γερουνδιακή έλξη).

π.χ. (Cultellum tonsorium quasi unguis/-is resecandi causā poposcit)→ Cultellum tonsorium quasi **unguium resecandorum causā** poposcit. (49) = Ζήτησε μαχαιράκι μανικιουρίστα δήθεν για να κόψει τα νύχια της.

(Brutus ad eam obiurgandum venit)→ Brutus **ad eam obiurgandam** venit. (49) = Ήρθε για να τη μαλώσει.

- με το σουπίνο **-um** (αιτιατική πτώση)

π.χ. Complures praedonum duces forte **salutatum** ad eum venerunt. (34) = Έτυχε να έρθουν πολλοί αρχηγοί ληστών, για να τον χαιρετίσουν επίσημα.

- με γερουνδιακό του σκοπού, μετά από ρήματα που σημαίνουν «δίνω, παραδίδω, παρέχω».

π.χ. Ille se [...] eis **spectandum** praebuit. (36) = Εκείνος παρουσιάστηκε μπροστά τους για να τον δουν [...].

- με εμπρόθετο ουσιαστικό (**ad, in + αιτιατική πτώση**)

π.χ. *Adulescens [...] in certamen ruit.* (31) = Ο νεαρός [...] όρμησε στον αγώνα.

- με τη **δοτική** (κατηγορηματική) του σκοπού (*exemplo, auxilio, usui...*)

π.χ. *Hic vero [...] viro fortissimo, patri suo, mango adiumento in periculis fuit.* (30) = Αυτός όμως [...] έναν πολύ γενναίο άντρα, τον πατέρα του, βοήθησε πολύ στους κινδύνους.

Σημείωση: Μετά από επίθετα που σημαίνουν «κατάλληλος, χρήσιμος - *aptus, idoneus, commodus, utilis*» ακολουθεί **απλή δοτική του γερουνδίου** για να εκφράσει τον σκοπό.

π.χ. *Locus pugando idoneus.* = τόπος κατάλληλος για μάχη.

Παρατήρηση: Συχνά, σε άσκηση ζητείται να δηλωθεί ο σκοπός (τελικό αίτιο) μετά από ρήμα κίνησης. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζουμε τους 5 πρώτους τρόπους εκφοράς του σκοπού (ανατρέξτε και στο αντίστοιχο λήμμα του ψηφιακού βοηθήματος για αναλυτικότερη θεωρητική τεκμηρίωση).

π.χ. *[...] se ipsum captum venisse eos existimasset.* (34) = [...] νόμισε ότι αυτοί είχαν έρθει για να συλλάβουν αυτόν τον ίδιο. →

[...] ut se ipsum caperent.

[...] qui se ipsum caperent.

[...] (se ipsum capiendi causā/gratiā):sui ipsius capiendi causā/gratiā

(υποχρεωτική η γερουνδιακή έλξη).

[...] (ad/in se ipsum capiendum-γερούνδιο): ad/in se ipsum capiendum-γερουνδιακό
(υποχρεωτική η γερουνδιακή έλξη).

Ποιητικό αίτιο:

Το ποιητικό αίτιο των παθητικών ρημάτων εκφέρεται απρόθετα με:

-**απλή αφαιρετική**, αν είναι άψυχο.

π.χ. *Philosophi mundum consent regi numine deorum.* (46) = Οι φιλόσοφοι νομίζουν ότι ο κόσμος κυβερνιέται από τη βούληση των θεών.

Εκφέρεται εμπρόθετα με:

- την **πρόθεση a(b)+ αφαιρετική**, προκειμένου για έμψυχα, ονόματα περιληπτικά ή άψυχα προσωποποιημένα.

π.χ. *Curat et providet ne [...] nostra consilia ab hostibus cognoscantur.*(45) = Φροντίζει και προνοεί [...] να μη μαθευτούν τα σχέδιά μας από τους εχθρούς.

Επίσης έχουμε:

-**δοτική προσωπική του ποιητικού αιτίου**, μετά από παθητική περιφραστική συζυγία.

Π.χ. *Ex quo fit, ut laudandus is sit (nobis) [...].* (46) = Εξ αιτίας αυτού συμβαίνει να είναι αξιέπαινος (από εμάς) αυτός [...].

Ημερομηνία τροποποίησης: 02/05/2011